

ANÀLISI SOCIOLINGÜÍSTICA DE LA POBLACIÓ ESCOLAR DE L'ALGUER

1. La meva ponència es refereix a la segona fase d'elaboració de les dades obtingudes en una recerca sociolingüística més àmplia sobre la població escolar de l'Alguer. Es tracta d'una enquesta, feta entre gener i abril de 1977, que va consistir, a més del recull de material escrit i oral, sobretot en la distribució d'un qüestionari sociolingüístic als alumnes de totes les escoles de la ciutat de l'Alguer (excloent les poblacions agregades com Fertilia, Maristella, Santa Maria La Palma, Sa Segada) i als estudiants inscrits al curs experimental de les «150 hores».¹ La finalitat de la recerca és, a través de l'anàlisi d'aquest agregat important i numèricament molt vast, contribuir a aclarir algunes de les relacions que existeixen entre els nombrosos factors implicats en la situació de contacte i conflicte de l'alguerès amb l'italià i el sard. Els resultats podrien ser útils per a treure algunes conclusions sobre el tipus de recerca que s'haurà de fer per obtenir una descripció sociolingüística més adequada i més àmplia, i sobre el plantejament d'una educació i planificació lingüístiques conformes a les exigències de la situació sociolingüística de l'Alguer.

1. Es tracta de treballadors adults que mitjançant aquests cursos desitgen d'obtenir un diploma de grau mitjà i, a més, rebre una formació cultural general.

El qüestionari va ser distribuït, gràcies a la col·laboració del Centre de Serveis Culturals «Umanitaria» i sobretot del Dr. Gavino Sole, a través dels ensenyants.² Hi havia tres variants: 28 preguntes per a les escoles de grau elemental, 38 preguntes per a les escoles de grau mitjà i superior i 51 preguntes per al curs de les «150 hores». La població escolar era d'uns 7.000 alumnes, però, per una raó o altra, van contestar el qüestionari: 2.154 estudiants de les escoles de grau elemental, 2.984 estudiants de les escoles de grau mitjà i superior i 165 estudiants del curs de les «150 hores», en total 5.303.

Les respostes obtingudes són de caràcter auto- i heteroavaluatiu, corresponen a allò que el alumnes declaren sobre ells mateixos i sobre els altres, i, per tant, no reflecteixen necessàriament els comportaments i les opinions reals. Representen la percepció subjectiva que els estudiants tenen dels comportaments propis i de la comunitat, i llurs aspiracions de comportaments. Per tant, les nombroses variants socials, geogràfiques, estilístiques dels codis del repertori verbal dels subjectes i dels altres, com a alguerès, italià, sard, etc., no són reflectides en les respostes.

Les preguntes es poden classificar en tres grups:

El primer es refereix a la competència comunicativa dels alumnes i d'altres persones amb les quals entren en contacte, a la distribució de l'ús de l'alguerès, de l'italià, del sard i d'altres varietats lingüístiques en diversos dominis i situacions familiars i extrafamiliars. En el qüestionari destinat al curs de les «150 hores» les preguntes van ser fetes tenint en compte els tres tipus de flux comunicatiu per a cada situació: el que va del subjecte cap a un altre o altres, el que va d'un altre o altres vers el subjecte i el que té lloc entre les persones amb les quals el subjecte entra en contacte. En els qüestionaris per a les escoles de grau elemental, mitjà i superior hi havia preguntes, en el cas d'algunes situacions, sobre els tres tipus de flux; en el cas d'altres, sobre dos o sobre un.

2. Dono les gràcies a tots ells, com a tots els col·legues i amics que em van ajudar per portar a terme aquesta recerca.

El segon grup de preguntes es refereix a la consciència ètnico-lingüística, a l'actitud envers l'alguerès, al codi escrit, a problemes d'emigració i immigració. La majoria d'aquestes preguntes és inclosa només en els qüestionaris destinats a les escoles de grau mitjà i al curs de les «150 hores».

El tercer grup de preguntes es refereix a les dades sociodemogràfiques dels subjectes enquestats i de llurs pares.

Les respostes van ser codificades per mi i elaborades amb la computadora per especialistes amb el programa SPSS. En les dades de l'*input* cada persona constitueix un cas, cada pregunta una variable i les respostes són els valors que prenen les variables. Els resultats estadístics són de tres tipus:

— les freqüències dels valors per a totes les variables tant en cada subgrup (grau elemental/grau mitjà i superior/curs de les «150 hores») considerat separatament, com en els dos subgrups majors (grau elemental i grau mitjà i superior) conjuntament; les freqüències van ser calculades amb i sense els valors omesos (respostes que falten, respostes del tipus *no tinc avis*, etc.);

— les correlacions entre les dades sociodemogràfiques i la competència comunicativa d'una part i la consciència ètnico-lingüística de l'altra;

— càlcul de la distribució i la quantitat d'ús de les varietats lingüístiques simultàniament usades per cada subjecte i l'agrupació en tipus de comportaments iguals.

La primera fase d'elaboració de les dades va constituir l'objecte de la comunicació que, en col·laboració amb Marinella Lőrinczi Angioni, vaig fer al XIe Congrés Internacional de la Societat Lingüística Itàlia (Càller 1977),³ dedicat a la relació entre l'italià, els dialectes i les llengües minoritàries a Itàlia. Vist que les recerques sociolingüístiques sobre la comunitat lingüística algeresa eren a llur inici, vam presentar en aquella ocasió algunes dades glo-

3. MARIA GROSSMANN-MARINELLA LŐRINCZI ANGIONI, *La comunità linguistica algerese. Osservazioni sociolinguistiche*, «I dialetti e le lingue delle minoranze di fronte all'italiano» I (Roma 1980), 207-235.

bals sobre les condicions socio-culturals i econòmiques de l'Alguer, amb especial atenció a la seva història, a l'evolució sociodemogràfica, a les relacions de l'Alguer amb Catalunya, a la literatura tradicional i culta en alguerès, als tipus de grafies i a la bibliografia existent. La segona part d'aquella ponència conté l'elaboració de les respostes obtingudes dels 165 estudiants del curs de les «150 hores».

La tercera fase, que estic preparant, continuarà l'anàlisi comparada de les dades obtingudes en cada subgrup, l'anàlisi de les correlacions significatives entre les variables i la descripció dels diversos tipus de comportaments pel que fa a l'ús de les varietats lingüístiques, l'estructuració de llur alternància.

En la segona fase, que és aquesta, voldria presentar i comentar les respostes que van donar els 5.138 alumnes de les escoles de grau elemental i de grau mitjà i superior, tenint en compte les freqüències conjuntes en el cas de les preguntes fetes a tots dos subgrups.

2.1. El primer grup de preguntes, com he dit, es referia al repertori verbal dels entrevistats i de les persones amb les quals entren en contacte. Vaig obtenir per a cada situació els percentatges d'ús de les varietats lingüístiques o de les combinacions de varietats. Presento les dades, primer, segons les diverses situacions (2.1.1-2.1.17), i després, segons les principals varietats o combinacions de varietats (2.1.18-2.1.44).⁴ Com que vaig notar una diferència entre les freqüències que corresponen a l'esfera de les situacions familiars (pares, avis, germans, parents) i aquelles de l'esfera de les situacions extrafamiliars (amics, companys d'escola, veïns, botiguers), vaig calcular totals parcials per a cadascuna d'elles (2.1.45-2.1.46). En fi, vaig calcular els percentatges probables d'ús de les varietats o combinacions de varietats en el conjunt de les situacions considerades (2.1.47).

4. No presentem aquí les dades corresponents a les següents varietats i combinacions de varietats: alguerès i altre; sard i altre; alguerès, italià i altre; sard, italià i altre; alguerès, italià, sard i altre; perquè no són rellevants.

2.1.1. Els subjectes parlen amb els pares:

italià	71,3 %
alguerès	14,5 »
alguerès i italià	7,1 »
sard i italià	2,7 »
sard	1,5 »
italià i altre	1,1 »
altre	0,7 »
alguerès, italià i sard	0,5 »
alguerès i sard	0,2 »
alguerès, italià i altre	0,1 »
alguerès, italià, sard i altre	0,1 »

2.1.2. Els pares parlen amb els subjectes:

italià	42,4 %
alguerès	23,7 »
alguerès i italià	12,5 »
sard	7,1 »
sard i italià	6,6 »
alguerès, italià i sard	2,6 »
alguerès i sard	1,6 »
altre	1,4 »
italià i altre	1,4 »
alguerès i altre	0,2 »
alguerès, italià i altre	0,2 »
sard, italià i altre	0,2 »
alguerès, italià, sard i altre	0,1 »

2.1.3. Els pares parlen entre ells:

alguerès	40,5 %
italià	28,3 »
sard	15,4 »
alguerès i italià	5,3 »
sard i italià	4,6 »
altre	2,3 »

italià i altre	1,3 »
alguerès i sard	1,1 »
alguerès, italià i sard	1,0 »
alguerès i altre	0,1 »
alguerès, italià i altre	0,1 »
sard, italià i altre	0,1 »

2.1.4. Els subjectes parlen amb els avis:

italià	69,6 %
alguerès	16,9 »
sard	4,5 »
alguerès i italià	4,2 »
sard i italià	2,5 »
altre	1,0 »
italià i altre	0,8 »
alguerès i sard	0,3 »
alguerès, italià i sard	0,2 »

2.1.5. Els avis parlen amb els subjectes:

italià	50,5 %
alguerès	21,0 »
sard	11,2 »
alguerès i italià	6,8 »
sard i italià	5,4 »
altre	2,0 »
alguerès i sard	1,2 »
italià i altre	0,9 »
alguerès, italià i sard	0,6 »
alguerès i altre	0,2 »
sard i altre	0,1 »
alguerès, italià i altre	0,1 »
sard, italià i altre	0,1 »

2.1.6. Els avis parlen entre ells:

alguerès	43,1 %
sard	29,2 »

italià	11,8 »
alguerès i sard	4,8 »
altre	3,9 »
alguerès i italià	2,1 »
sard i italià	2,1 »
alguerès i altre	0,8 »
italià i altre	0,8 »
alguerès, italià i sard	0,5 »
sard i altre	0,4 »
alguerès, italià i altre	0,1 »
sard, italià i altre	0,1 »

2.1.7. Els subjectes parlen amb els germans:

italià	79,3 %
alguerès	12,5 »
alguerès i italià	5,0 »
sard	0,9 »
sard i italià	0,8 »
italià i altre	0,7 »
altre	0,5 »
alguerès i sard	0,1 »
alguerès, italià i sard	0,1 »

2.1.8. Els germans parlen entre ells:

italià	76,7 %
alguerès	15,3 »
alguerès i italià	3,9 »
sard	1,5 »
sard i italià	1,0 »
altre	0,7 »
italià i altre	0,6 »
alguerès i sard	0,2 »
alguerès, italià i sard	0,1 »

2.1.9. Els subjectes parlen amb els parents:

italià	75,9 %
alguerès i italià	9,3 »
alguerès	8,9 »
sard i italià	2,6 »
sard	1,3 »
italià i altre	0,7 »
altre	0,5 »
alguerès, italià i sard	0,3 »
depèn de l'interlocutor	0,2 »
alguerès i sard	0,2 »

2.1.10. Els subjectes parlen amb els amics:

italià	78,7 %
alguerès i italià	13,3 »
alguerès	6,1 »
sard i italià	0,8 »
sard	0,4 »
alguerès, italià i sard	0,3 »
italià i altre	0,2 »
depèn de l'interlocutor	0,1 »
altre	0,1 »
alguerès i sard	0,1 »
alguerès, italià i altre	0,1 »

2.1.11. Els amics parlen entre ells:

italià	58,8 %
alguerès i italià	26,3 »
alguerès	10,5 »
alguerès, italià i sard	2,1 »
sard i italià	0,8 »
sard	0,5 »
alguerès i sard	0,3 »
depèn	0,3 »
italià i altre	0,2 »
alguerès, italià, sard i altre	0,1 »

2.1.12. Els subjectes parlen amb els companys d'escola:

italià	86,7 %
alguerès i italià	11,0 »
alguerès	1,6 »
sard i italià	0,2 »
alguerès, italià i sard	0,2 »
depèn de l'interlocutor	0,1 »
sard	0,1 »

2.1.13. Els companys d'escola parlen entre ells:

italià	65,1 %
alguerès i italià	27,1 »
alguerès	3,5 »
alguerès, italià i sard	3,0 »
sard i italià	0,7 »
alguerès i sard	0,2 »
depèn	0,1 »
sard	0,1 »
alguerès, italià, sard i altre	0,1 »

2.1.14. Els subjectes parlen amb els veïns:

italià	82,6 %
alguerès i italià	8,7 »
alguerès	7,0 »
sard	0,5 »
sard i italià	0,5 »
depèn	0,3 »
alguerès, italià i sard	0,2 »
alguerès i sard	0,1 »
italià i altre	0,1 »

2.1.15. Els subjectes parlen amb els botiguers:

italià	86,0 %
alguerès i italià	7,5 »
alguerès	5,1 »

depèn	0,7 »
sard i italià	0,3 »
sard	0,2 »
alguerès i sard	0,1 »
alguerès, italià i sard	0,1 »

2.1.16. Els botiguers parlen amb els subjectes:

italià	69,2 %
alguerès i italià	17,3 »
alguerès	9,0 »
depèn de l'interlocutor	1,2 »
alguerès, italià i sard	1,2 »
sard i italià	0,7 »
sard	0,6 »
depèn de com ha parlat ell	0,4 »
alguerès i sard	0,2 »
altre	0,1 »

2.1.17. Els subjectes parlen quan es troben fora de l'Alguer:

italià	84,3 %
alguerès i italià	4,7 »
alguerès	2,8 »
sard i italià	2,6 »
sard	1,8 »
italià i altre	1,6 »
altre	1,2 »
alguerès, italià i sard	0,3 »
depèn	0,2 »
alguerès i sard	0,1 »
sard i altre	0,1 »
alguerès, italià i altre	0,1 »
sard, italià i altre	0,1 »

2.1.18. Els subjectes parlen en alguerès amb:

avis	16,9 %
parens	14,5 »

germans	12,5 »
parents	8,9 »
veïns	7,0 »
amics	6,1 »
botiguers	5,1 »
fora de l'Alguer	2,8 »
companys d'escola	1,6 »

2.1.19. Parlen en alguerès amb els subjectes:

pares	23,7 %
avis	21,0 »
botiguers	9,0 »

2.1.20. Parlen en alguerès entre ells:

avis	43,1 %
pares	40,5 »
germans	15,3 »
amics	10,5 »
companys d'escola	3,5 »

2.1.21. Els subjectes parlen en italià amb:

companys d'escola	86,7 %
botiguers	86,0 »
fora de l'Alguer	84,3 »
veïns	82,6 »
germans	79,3 »
amics	78,7 »
parents	75,9 »
pares	71,3 »
avis	69,6 »

2.1.22. Parlen en italià amb els subjectes:

botiguers	69,2 %
avis	50,5 »
pares	42,4 »

2.1.23. Parlen en italià entre ells:

germans	76,7 %
companys d'escola	65,1 »
amics	58,8 »
pares	28,3 »
avis	11,8 »

2.1.24. Els subjectes parlen en sard amb:

avis	4,5 %
fora de l'Alguer	1,8 »
pares	1,5 »
parents	1,3 »
germans	0,9 »
veïns	0,5 »
amics	0,4 »
botiguers	0,2 »
companys d'escola	0,1 »

2.1.25. Parlen en sard amb els subjectes:

avis	11,2 %
pares	7,1 »
botiguers	0,6 »

2.1.26. Parlen en sard entre ells:

avis	29,2 %
pares	15,4 »
germans	1,5 »
amics	0,5 »
companys d'escola	0,1 »

2.1.27. Els subjectes parlen altres varietats amb:

fora de l'Alguer	1,2 %
avis	1,0 »
pares	0,7 »
germans	0,5 »
parents	0,5 »
amics	0,1 »

2.1.28. Parlen altres varietats amb els subjectes:

avis	2,0 %
pares	1,4 »
botiguers	0,1 »

2.1.29. Parlen altres varietats entre ells:

avis	3,9 %
pares	2,3 »
germans	0,7 »

2.1.30. Els subjectes parlen en alguerès i italià amb:

amics	13,3 %
companys d'escola	11,0 »
parents	9,3 »
veïns	8,7 »
botiguers	7,5 »
pares	7,1 »
germans	5,0 »
fora de l'Alguer	4,7 »
avis	4,2 »

2.1.31. Parlen en alguerès i italià amb els subjectes:

botiguers	17,3 %
pares	12,5 »
avis	6,8 »

2.1.32. Parlen en alguerès i italià entre ells:

companys d'escola	27,1 %
amics	26,3 »
pares	5,3 »
germans	3,9 »
avis	2,1 »

2.1.33. Els subjectes parlen en sard i italià amb:

pares	2,7 %
parents	2,6 »

fora de l'Alguer	2,6 »
avis	2,5 »
germans	0,8 »
amics	0,8 »
veïns	0,5 »
botiguers	0,3 »
companys d'escola	0,2 »

2.1.34. Parlen en sard i italià amb els subjectes:

pares	6,6 %
avis	5,4 »
botiguers	0,7 »

2.1.35. Parlen en sard i italià entre ells:

pares	4,6 %
avis	2,1 »
germans	1,0 »
amics	0,8 »
companys d'escola	0,7 »

2.1.36. Els subjectes parlen en altres varietats i italià amb:

fora de l'Alguer	1,6 %
pares	1,1 »
avis	0,8 »
germans	0,7 »
parents	0,7 »
amics	0,2 »
veïns	0,1 »

2.1.37. Parlen en altres varietats i italià amb els subjectes:

pares	1,4 %
avis	0,9 »

2.1.38. Parlen en altres varietats i italià entre ells:

pares	1,3 %
avis	0,8 »
germans	0,6 »
amics	0,2 »

2.1.39. Els subjectes parlen en alguerès i sard amb:

avis	0,3 %
pares	0,2 »
parents	0,2 »
germans	0,1 »
amics	0,1 »
veïns	0,1 »
botiguers	0,1 »
fora de l'Alguer	0,1 »

2.1.40. Parlen en alguerès i sard amb els subjectes:

pares	1,6 %
avis	1,2 »
botiguers	0,2 »

2.1.41. Parlen en alguerès i sard entre ells:

avis	4,8 %
pares	1,1 »
amics	0,3 »
germans	0,2 »
companys d'escola	0,2 »

2.1.42. Els subjectes parlen en alguerès, italià i sard amb:

pares	0,5 %
parents	0,3 »
amics	0,3 »
fora de l'Alguer	0,3 »
avis	0,2 »
veïns	0,2 »

companys d'escola	0,2 »
germans	0,1 »
botiguers	0,1 »

2.1.43. Parlen en alguerès, italià i sard amb els subjectes:

pares	2,6 %
botiguers	1,2 »
avis	0,6 »

2.1.44. Parlen en alguerès, italià i sard entre ells:

companys d'escola	3,0 %
amics	2,1 »
pares	1,0 »
avis	0,5 »
germans	0,1 »

2.1.45. Els subjectes parlen en les situacions familiars:

italià	74,1 %
alguerès	13,1 »
alguerès i italià	6,4 »
sard i italià	2,1 »
sard	1,9 »
italià i altre	0,8 »
altre	0,6 »
alguerès i sard	0,2 »
alguerès, italià i sard	0,2 »

2.1.46. Els subjectes parlen en les situacions extrafamiliars:

italià	83,5 %
alguerès i italià	10,1 »
alguerès	4,9 »
sard i italià	0,4 »
sard	0,3 »
alguerès, italià i sard	0,2 »

2.1.47. Els subjectes parlen en la totalitat de les situacions:

italià	78,8 %
alguerès	8,9 »
alguerès i italià	8,3 »
sard i italià	1,2 »
sard	1,1 »
italià i altre	0,4 »
altre	0,3 »
alguerès, italià i sard	0,2 »
alguerès i sard	0,1 »

2.2. Estudiant els comentaris amb els quals els alumnes acompanyen sovint les respostes a aquest primer grup de preguntes, es poden extreure algunes observacions interessants:

— pel que es refereix a la interacció amb els pares, molts contesten que l'alguerès s'usa per renyir, fer bromes, barallar-se, i l'italià per discutir; indiquen que el pas de l'alguerès a l'italià depèn també del tema de la conversa en el sentit que existeixen temes que no poden ser tractats en alguerès; els mateixos comportaments són indicats pels subjectes amb referència al sard;

— alguns fan notar que llurs avis entre ells parlen el sard (es tracta naturalment d'antics immigrants), mentre amb els fills parlen en alguerès i amb els néts en alguerès o en italià;

— pel que fa als germans, es fa sovint una distinció d'edat i de sexe, és a dir, amb els germans més grans es parla l'alguerès (o el sard), amb els més petits l'italià; amb els del mateix sexe s'usa l'alguerès (o el sard), amb els de l'altre sexe l'italià; es confirma en aquest cas també l'ús de l'alguerès per a barallar-se; sovint l'ús de l'italià amb els germans sembla ser imposat pels pares o pels avis;

— els enquestats de vegades indiquen que amb els amics alternen l'italià amb un alguerès italianitzat en funció del tema, i que sovint, amb els amics com també amb els companys d'escola s'usa l'alguerès per a fer bromes, insultar-se i divertir-se en general; en el cas dels companys d'escola fan notar que usen l'alguerès perquè els ensenyants no els entenguin o que han d'usar l'italià perquè els ensenyants sovint prohibeixen de parlar en alguerès o en sard;

— en la interacció amb els botiguers, molts indiquen com a factors determinants de la distribució de l'ús de l'alguerès o de l'italià: la coneixença o no del botiguer, la freqüentació més o menys regular de la botiga, la ubicació d'aquesta (centre històric de la ciutat o no), l'edat del botiguer;

— pel que fa a la comunicació amb la gent quan es troben fora de l'Alguer, fan notar que parlen en alguerès amb els parents algueresos emigrats, perquè la gent no els entengui i per burlar-se dels altres; alguns que han estat a Catalunya estan molt orgullosos d'haver-lo parlat allà.

3.1. El segon grup de preguntes que es refereixen a la consciència ètnico-lingüística, a l'actitud envers l'alguerès, etc., es va fer, com he dit abans, només als estudiants de les escoles de grau mitjà i superior amb l'excepció d'aquella sobre la similitud de l'alguerès amb altres varietats lingüístiques, feta també als alumnes de les escoles de grau elemental. Per a la majoria (78,5 %) dels entrevistats el nombre dels qui parlen l'alguerès és alt, però ho era molt més en el passat (segons el 95,8 %) i indiquen com a altres varietats lingüístiques llargament difoses a l'Alguer, l'italià i el sard (el 56,2 %), només el sard (el 25,2 %) o només l'italià (el 13,0 %). Un 85,9 % consideren alt el nombre del emigrats, gairebé per a tots (91,4 %) hi ha moltíssims immigrants, provinents sobretot de la península, de la província de Sàsser i de la resta de Sardenya.

El 72,6 % declaren que volen aprendre a llegir i escriure també en alguerès, el 23,8 % no hi són interessats, pocs (2,2 %) responen que saben fer-ho ja o que el llegeixen i, per tant, volen aprendre només a escriure'l (0,9 %).

La gran majoria (89,1 %) és conscient de la similitud de l'alguerès amb el català, mentre un nombre relativament petit de subjectes pensa en una similitud tant amb el català com amb l'espanyol (4,2 %), o només amb l'espanyol (4,2 %).

3.2. Analitzant els comentaris que sovint desenrotllen les respostes a aquest grup de preguntes, es pot notar que és freqüent l'observació que l'alguerès genuí i pur, el parlen pocs, sobretot els

vells i els habitants del centre històric de la ciutat; molts parlen, en canvi, un alguerès embastardit, poc correcte, italianitzat. Les imperfeccions sembla que són en el mateix alguerès (a vegades dit llengua, a vegades dialecte) i no en els parlants. Parlar en italià és considerat més fi, els pares creuen que és millor d'usar-lo amb els fills, perquè parlar l'alguerès influiria negativament sobre llurs resultats escolars (alguns precisen de fet que l'italià que ells parlen és ple d'expressions i pronúncies equivocades).

El turisme, la possibilitat d'accedir a l'escola, la industrialització, la immigració, la falta d'institucions com museus, centres d'estudi i d'iniciatives culturals per a l'alguerès, són indicats com a motius principals de la difusió de l'italià. Resulta clara d'aquestes respostes la convicció d'una progressiva extinció de l'alguerès.

La pregunta més comentada pels subjectes i que va suscitar les respostes més violentes (des del rebuig total fins a un enorme entusiasme) és aquella que es refereix a un eventual aprenentatge de l'escriptura i de la lectura en alguerès. Molts consideren una iniciativa interessant uns cursos eventuais, lamenten que per ara són inexistents i mencionen iniciatives esporàdiques d'algun ensenyant a les escoles de grau elemental. Veuen aquesta exigència relacionada amb la necessitat de donar un impuls a la cultura algueresa, de conèixer-la millor i amb el desig que no es perdi junt amb la llengua. Subratllen que és la llengua de llur ciutat natal i la consideren molt bonica. Alguns precisen que voldrien aprendre l'alguerès genuí, no l'alguerès embastardit. Molts contesten afirmativament notant que seria útil per a comunicar-se millor amb els amics i els pares o per a burlar-se dels qui no el parlen o perquè així aprendrien el català, però sempre que no influeixi sobre l'italià o no el substitueixi. Molts nois d'origen sard també van respondre en aquest sentit. Al revés, a molts els sembla inútil d'aprendre a escriure i llegir en alguerès: ho troben un fet antihistòric, el consideren un dialecte repugnant i que, tant per tant, fóra millor d'aprendre l'espanyol o el català o una altra llengua estrangera. Molts voldrien «aprendre» només a entendre'l, o com a molt parlar-lo, o troben suficient el fet que ja el parlen. Altres motius del rebuig: els pares no hi estan d'acord; preferirien d'aprendre a llegir i a escriure en sard com a ori-

ginaris d'altres localitats de Sardenya; és massa difícil, pitjor que el francès; sobretot contribuiria a escriure i a parlar malament l'italià (la llengua mare) i els faria obtenir resultats pitjors a l'escola; és un dialecte i, com a tal, s'ha de rebutjar.

Pel que es refereix a la similitud de l'alguerès amb altres llengües, molts indiquen, a més de la similitud amb el català, el fet de la influència italiana i sarda; alguns fan notar que no coneixen el català i, doncs, responen així perquè ho han sentit a dir. Segons alguns, s'assembla al dialecte de Tarragona; per a d'altres, com que l'Alguer es troba a Sardenya, l'alguerès és sard, però amb influència catalana i/o espanyola. En tot cas, en les respostes a aquesta pregunta es nota molt més que en les altres la intervenció dels ensenyants. Recordo que la consciència d'un origen català com a distint de l'espanyol data des del segle passat i que el fet de relacionar l'alguerès amb el parlar de Tarragona es deu a l'agermanament recent entre les dues ciutats.

4. Les dades rellevants des del punt de vista sociodemogràfic indiquen:

- la meitat dels subjectes són nois i l'altra meitat, noies;
- la majoria va néixer a l'Alguer (73,0 %), un 12,1 % a la província de Sàsser, un 7,4 % a la península, un 4,0 % a d'altres províncies de Sardenya i un 3,5 % a l'estranger;
- llurs dates de naixement van del 1954 al 1970;
- pel que es refereix al nivell social, els pares pertanyen al proletariat industrial (28,0 %), a les classes mitjanes (treballadors dependents, 19,9 %, i independents, 16,4 %), a d'altres categories (militars, pensionats, etc., 12,7 %), al proletariat de serveis (9,7 %), al proletariat agrícola (8,4 %), a la burgesia (professionals, 2,3 %, i propietaris, 2,0 %) i un 0,5 % són aturats. La gran majoria de les mares són mestresses de casa (80,7 %), pertanyen a les classes mitjanes (treballadors dependents, 8,0 %, i independents, 5,3 %) i al proletariat de serveis (5,1 %);
- pel que es refereix a la procedència dels pares, aquests, segons els nostres subjectes, van néixer: a l'Alguer (pares, 53,0 %; mares, 51,9 %), a la província de Sàsser (pares, 25,3 %; mares,

26,5 %), a la península (pares, 11,3 %; mares, 10,2 %), a d'altres províncies de Sardenya (pares, 9,8 %; mares, 10,0 %) i a l'estranger (pares, 0,6 %; mares, 1,5 %).

Cal advertir que, pel que fa a aquest tercer grup de preguntes, tant en el cas de les respostes sobre ells mateixos com sobre els pares, els subjectes es van mostrar molt més reticents, a vegades fins i tot hostils, que envers els altres dos grups de preguntes.

5. És clar que només després de la comparació de les dades obtingudes en cada subgrup, l'anàlisi de les correlacions significatives entre les variables i la descripció dels diversos tipus de comportaments pel que fa a l'ús de les varietats lingüístiques, es podran treure les conclusions sobre els resultats de tota l'enquesta. Però les dades fins ara obtingudes em permeten ja de fer algunes consideracions.

Ens trobem davant d'una situació de bilingüisme (o, a vegades, trilingüisme) diglòssic, on dues llengües minoritàries, l'alguerès i el sard, són en competència amb l'italià, d'un prestigi clarament major. El valor d'intercanvi o d'ús de l'alguerès és gairebé limitat al domini familiar, al dels coneguts, a les relacions de major solidaritat i intimitat, a la comunicació informal, al domini literari de tipus folklòric, als mass-mèdia que s'ocupen d'esdeveniments locals, és a dir, a l'esfera afectiva, emotiva dels parlants. Aquest ús de l'alguerès és molt semblant a aquell de molts dialectes italians al costat de la llengua nacional, i l'alguerès sembla tenir la funció d'un quasi-dialecte. Els parlants posen en dubte la seva utilitat pràctica i socio-econòmica i associen als valors econòmics, polítics, ètnics o literaris corrents, l'italià, que permet d'accedir a xarxes d'interacció més àmplies i és considerat superior. Encara que les actituds dels enquestats envers l'alguerès com a símbol de grup ètnic i dels seus valors ètnico-culturals, estètics i folklòrics siguin positives, és l'italià que domina en llurs costums lingüístics, que segons ells satisfà millor les exigències socials i culturals de la vida quotidiana. Sembla que la generació mitjana i també la més vella tenen una actitud gairebé neutra pel que fa al propi comportament lingüístic, però prenen, en canvi, una actitud activa envers la generació més jove,

difonent sempre més l'italià, sobretot en els últims deu-vint anys. De fet es nota una diferència entre allò que els alumnes declaren sobre ells mateixos i allò que diuen sobre els usos lingüístics dels adults amb els quals entren en contacte. Es nota també un nombre major d'italianoparlants entre els alumnes de les escoles de grau elemental. Les respostes d'adhesió emotiva personal a l'alguerès, no sempre es tradueixen en un comportament real, sovint les mateixes persones parlen sobretot en italià. En tot cas els parlants tenen la consciència de ser membres d'una comunitat ètnica i lingüística separada, que l'alguerès representa una funció unificadora enfront del sard i de l'italià. És remarcable que, mentre són a Sardenya, s'auto-distingeixen dels sards com a algueresos i, en canvi, a la península es defineixen com a sards. El comportament envers l'alguerès com envers el sard no és gaire diferent del comportament dels parlants de molts dialectes italians.

La cultura i la llengua algueresa ha sobreviscut al contacte amb la cultura i la llengua de la majoria sarda circumdant, amb la qual vivien, des del punt de vista de l'estratificació social en paral·lel, però resisteix difícilment a la sobreposició a les cultures locals pre-existents de la cultura i la llengua italiana que correspon a la societat moderna i industrial. Abans, en alguns casos ara també, l'alguerès tenia un status superior al sard, i els immigrants l'aprenien per inserir-se en la comunitat; avui té un status igual al sard, tots dos dominats per l'italià, de status superior. No és tracta ja d'una gradual italianització o sardització de l'alguerès, sinó d'una tendència cap a la seva substitució (com també del sard) progressiva i radical per l'italià com a alternativa definitiva. L'estructuració de l'alternança de l'alguerès amb l'italià i el sard sobre l'eix sincrònic reflecteix la direcció del desenvolupament de la situació lingüística sobre l'eix diacrònic. L'evolució socio-econòmica de la ciutat, el canvi profund del tipus de comunitat porta a una difusió sempre major de l'italià, que correspon millor a les exigències comunicatives i interaccionals de la societat moderna industrial i tecnològica.

Tanmateix, crec que seria necessària una acció intensa i sistemàtica de defensa i planificació en favor de l'alguerès. Aquesta feina serà molt difícil fins que no s'iniciï la seva recuperació tant en

els aspectes de la normativització (ortografia, gramàtiques, vocabularis, etc.) com en els de l'extensió social del seu ús, és a dir, guanyar nous espais d'ús i fins i tot nous parlants. La situació de l'Alguer és encara més complicada pel fet que és una minoria dins d'una minoria, i pel que fa al sard hi ha problemes semblants de necessitat d'una normalització lingüística. Un dels problemes més complexos amb què s'enfrontarà la normalització lingüística a l'Alguer és el de la immigració, i qualsevol planificació haurà de tenir compte del fet que es tracta d'una comunitat mixta.

Un nou tipus d'educació lingüística podria donar una empenta a l'innovació per altres institucions culturals de massa també. Això suposa naturalment una política cultural general diversa no només a l'Alguer, sinó a tota Sardenya. Ara com ara, a l'Alguer, no són ensenyats ni l'alguerès ni el sard, a cap grau, i no s'ha d'oblidar que els ensenyants provenen de totes les parts d'Itàlia i, sovint, desconeixen l'alguerès o el sard. A més, a vegades, són partidaris d'una educació lingüística tradicional que té com a finalitat només l'ensenyament de l'italià. En els qüestionaris es notaven a vegades diferències entre les respostes d'una classe i una altra, degudes a la manera com l'ensenyant va explicar la finalitat del rellevament i fins a quin punt va influir en les respostes dels alumnes. La «por» que els alumnes tenien dels ensenyants podria ser un dels motius del fet que parlant d'ells mateixos diuen més sovint de parlar en italià, mentre que quan es refereixen als altres, àdhuc a llurs coetanis, augmenta el nombre dels parlants en alguerès o en sard. Una educació lingüística diversa hauria de demolir el conjunt de les valoracions negatives envers les dues llengües minoritàries. Per millorar les capacitats lingüístiques dels alumnes s'hauria de donar la possibilitat de tenir classes de llengua i cultura algueresa i sarda, i s'haurien d'usar les dues llengües com a termes de comparació per a l'aprenentatge de l'italià, perquè s'adonin de les diferències de les tres estructures i perquè tinguin separats els tres codis. Espero que la mateixa acció d'haver fet aquesta enquesta, va contribuir a sensibilitzar no només els alumnes, sinó també els ensenyants.

MARIA GROSSMANN

